

Om straffelovens §§ 269 (forbund om ran) og 233a (forbund om drap)

Kandidatnummer: 213

Veileder: Kim Ellertsen

Leveringsfrist: 25. november 2005

Til sammen 14.391 ord

01.05.2006

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Oppgavens tema	1
1.2	Bakgrunn/aktualitet	1
1.3	Avgrensninger	2
1.4	Rettskilder	3
1.4.1	Ordlyden	3
1.4.2	Forarbeider	4
1.4.3	Praksis	5
1.4.4	Juridisk teori	6
1.4.5	Reelle hensyn	7
1.4.6	Særlige metodiske spørsmål	7
1.5	Videre fremstilling	8
<u>2</u>	<u>HISTORIKK</u>	<u>8</u>
2.1	Lovens utgangspunkt: Forberedelser er straffrie	8
2.2	Hensyn bak reglene om forbund	10
2.2.1	De klassiske argumentene for straff	10
2.2.2	Gir politiet mulighet til å gripe inn på et tidlig stadium	11
2.2.3	Prosessuelle hensyn - etterforskningsmetoder	11
2.2.4	Ny og alvorligere/organisert kriminalitet (strl. § 233a)	12
2.3	Andre straffebestemmelser om forbund og forberedelseshandlinger	14
<u>3</u>	<u>FORBUNDSBESTEMMELSENE I STRL. §§ 269 OG 233A</u>	<u>15</u>

3.1	Anvendelsesområde	15
3.2	Strl. § 269 – forbund om ran	16
3.2.1	Innledning	16
3.2.2	Subjektive og objektive vilkår	17
3.2.3	Materielt innhold	20
3.2.4	Bevissspørsmål	24
3.3	Strl. § 233a – forbund om drap	27
3.3.1	Innledning	27
3.3.2	Strl. § 233a - anvendelsesområder i praksis?	28
3.3.3	Kort om subjektive og objektive vilkår	29
3.3.4	Momentene om konkretisering, ytre handlinger og tid	31
3.3.5	Motivet bak forbrytelsen (drapsmotivet)	32
3.3.6	Tom dommer fra Oslo tingrett om strl. § 233a	33
3.3.7	Strl. § 233a sitt forhold til grov legemsbeskadigelse, jfr. strl. § 231	35
3.3.8	Straffverdighet/straffenivå – spesielle forhold	36
3.4	Forsøk på forbund	37
3.4.1	Generelt om problemstillingen	37
3.4.2	Dom fra Eidsivating lagmannsrett om forsøk på drapsforbund	40
3.5	Forskjellige krav til gjennomføringsforsett i strl. §§ 269 og 233a?	41
3.6	Grensen mellom forbund og straffbart forsøk på hovedforbrytelsen	44
3.7	Noen særlige rettsspørsmål	45
3.7.1	Kan forbundet anvendes i konkurrans med hovedforbrytelsen?	45
3.7.2	Er straffri tilbaketredelse fra forbund mulig?	46
3.7.3	Når opphører forbundet?	47
4	<u>NOEN EGNE VURDERINGER</u>	48
5	<u>LITTERATURLISTE</u>	49

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema

Tittelen på oppgaven er: ”Om straffelovens §§ 269 (forbund om ran) og 233a (forbund om drap)”. Det er følgelig disse to bestemmelsenes innhold som er det sentrale temaet.

Oppgaven konsentrerer seg videre primært om den materielle jussen, prosessuelle spørsmål vil bli berørt i liten grad.

Den sentrale problemstillingen i oppgaven kan kort beskrives med følgende spørsmål: Hva er et forbund om ran? Hva er et forbund om drap? Hvilke vilkår må være oppfylt for at man har inngått/fullbyrdet et slikt forbund? Eller sagt på en annen måte, når forlater man det straffrie forberedelsesstadiet og er over i det straffbare forbund?

Oppgaven tar også for seg hvilke anvendelsesområder disse bestemmelsene har, og vil kunne få, i det virkelige liv, samt noen spørsmål om bevisproblematikk. Ellers har jeg prøvd å belyse problemstillinger jeg synes er relevante i en fremstilling av strl.¹ §§ 269 og 233a, ut i fra denne oppgavens størrelse og karakter.

1.2 Bakgrunn/aktualitet

De siste årene har antall bestemmelser som rammer forberedende handlinger i norsk strafferett, blant dem strl. § 233a, blitt utvidet. Som er forløper til dette, fikk professor Erling Johannes Husabø i oppdrag fra Straffelovkommisjonen å utrede i hvor stor grad forberedende handlinger er kriminalisert i norsk rett, og hensiktsmessigheten av disse.

---

¹ Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven), 22. mai 1902, nr. 10.

Videre skulle han se på hvilke behov det var for endringer på dette området, enten ved en utvidelse eller innskrenkning av straffeansvaret for forberedende handlinger. Hans vurderinger er trykt i NOU 2002: 4 s. 92-98, og finnes også i sin helhet i kapittel 3 av boken Straffansvarets Periferi².

En av de sentrale bakenforliggende årsakene til dette arbeidet, er en samfunnsutvikling med økende fremvekst av alvorlig og organisert kriminalitet. I hvilken grad lovgiver kan møte og bekjempe en slik utvikling gjennom nye straffebestemmelser, er et aktuelt juridisk og samfunnsmessig spørsmål, og har vært blant årsakene til mitt valg av oppgavetema.

1.3 Avgrensninger

Oppgaven tar først og fremst sikte på å behandle det materielle innholdet av strl. §§ 269 (om forbund om ran) og 233a (om forbund om drap). Alternativet etter § 233a som knytter seg til grov legemsbeskadigelse, jfr. strl. § 231, har jeg valgt å ikke gi mye plass. Det vil for helhetens skyld likevel bli kort behandlet.

Prosessuelle bestemmelser vil bare bli trukket inn i den grad jeg finner det formålstjenlig for å belyse problemstillinger ved den materielle jussen.

I behandlingen av strl. §§ 269 og 233a vil oppgaven naturlig komme inn på problemstillinger og temaer, som vil ha generell betydning for straffbare forberedelseshandlinger som sådan. Men noen egen behandling av de andre bestemmelsene i straffeloven som rammer forberedende handlinger, herunder andre paragrafer som bruker uttrykket ”forbund”, vil ikke bli gjort. Imidlertid har jeg valgt å vise til en god del av de andre sentrale bestemmelsene som rammer forberedende handlinger i straffeloven, i punkt 2.3.

---

² Husabø, Erling Johannes. Straffeansvarets periferi, 1999.

1.4 Rettskilder

1.4.1 Ordlyden

Straffelovens §§ 269 og 233a lyder:

§ 269. Med Fængsel indtil 3 Aar straffes den, som

1. indgaar forbund med nogen om at forøve Ran, eller
2. i hensikt at forøve Ran udruster eller paabegynder Udrustning af noget Skib, eller som medvirker hertil.

§ 233a. Den som inngår forbund med noen om å begå en handling som nevnt i § 231 eller § 233, straffes med fengsel inntil 10 år.

Lovteksten er den primære rettskildefaktoren. Dette gjelder særlig innen strafferetten, hvor vi er i legalitetsprinsippets kjerneområde. Ingen kan straffes uten hjemmel i lov, jfr. Grunnloven³ § 96, som lyder: "Ingen kan dømmes uden efter Lov, eller straffes uden efter Dom. Pinlig Forhør maa ikke finde Sted."

Lovteksten skal tolkes ut fra en naturlig språklig forståelse av ordlyden. I og med at lover ofte skal gjelde et stort antall tilfeller og vare i lang tid, er det vanlig norsk lovgivningsteknikk og gi lover en generell karakter med skjønnsmessige ord og uttrykk⁴. Derfor trenger vi vanligvis å se til flere rettskildefaktorer for å klarlegge innholdet i rettsreglene.

Sentralt i tolkningen av § 269 og § 233a er uttrykket "inngår forbund". Hva er det materielle innholdet i et slik "forbund"? Og hva ligger i vilkåret "inngår"? Videre må det også klarlegges hva som ligger i kravet til det formålet forbundet må ha, jfr. ordene "om å

---

³ Kongeriget Norges Grundlov, 17. mai 1814.

⁴ Boe, Erik. Innføring i juss 1996, s. 224.

begå/om at forøve”. Svarene på disse spørsmålene får man ikke uten å se hen til ytterligere rettskildefaktorer.

Strl. §§ 269 og 233a er knyttet opp mot straffebestemmelsene om ran, jfr. strl. § 267 og drap, jfr. strl. § 233. Følgelig vil også disse bestemmelsenes ordlyd og materielle innhold være av sentral betydning i denne oppgaven. Strl. § 233a er dessuten også knyttet opp mot grov legemsbeskadigelse, jfr. strl. § 231. Dette alternativet har jeg som sagt valgt å ikke gi mye plass i oppgaven, men det vil kort bli nevnt for sammenhengens skyld.

Strl. § 269, 2. alternativ omhandler den som ”i hensikt at forøve Ran udruster eller paabegynder Udrustning af noget Skib”. Denne bestemmelsen er av mer historisk karakter og har liten praktisk betydning i dag. Den vil derfor ikke bli behandlet i oppgaven.

1.4.2 Forarbeider

Av forarbeider jeg har hatt nytte av, vil jeg først og fremst vise til ot.prp.nr. 90 (2003-2004)⁵ og forarbeidene til strl. § 233a, i Ot.prp.nr. 64 (1998-1999)⁶.

Strl. § 233a trådte i kraft 1. januar 2000 og er en relativt ny bestemmelse, med tilsvarende nye forarbeider. Forarbeider tillegges vesentlig vekt i norsk rettskildelære, i samsvar med prinsippet om lojalitet overfor lovgiver. Nye forarbeider, som vi har med å gjøre her, har dessuten vanligvis større vekt enn eldre. Forarbeidene til strl. § 269, som har stått i straffeloven siden den kom i 1902, er veldig gamle. De vil derfor ha meget liten vekt som rettskildefaktor, men ikke være helt uten relevans.

---

⁵ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven).

⁶ Ot.prp.nr. 64 (1998-1999) Om lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m.v. (etterforskningsmetoder m.v.).

1.4.3 Praksis

Rettspraksis er en svært sentral rettskildefaktor ved tolkning av lovbestemmelser i norsk rett. Nye avgjørelser vil generelt telle mer enn eldre, og avgjørelser fra høyere rettsinstanser mer enn fra lavere instanser. Avgjørelsene som kommer fra Høyesterett, vil være de med klart størst vekt i norsk rett, jfr. prejudikatslæren⁷. Strl. § 269 har stått i straffeloven siden den kom i 1902, og er relativt omfangsrikt behandlet i rettspraksis. I forhold til praksis om selve ransbestemmelsen, jfr. strl. § 267, er imidlertid antall avgjørelser ganske lite.

§ 233a derimot, har så langt ikke blitt anvendt mye i domstolene. Det finnes litt underrettspraksis, men regelen har ennå ikke vært oppe til behandling i Høyesterett. Alt i alt har jeg funnet to dommer fra Oslo tingrett⁸, som begge gjelder det samme saksforholdet.

Litt over én uke før leveringsfristen for denne oppgaven, fant jeg videre en dom fra Eidsivating lagmannsrett⁹, med domfellelse for forsøk på drapsforbund, jfr. strl. § 233a, jfr. § 49. Jeg har også fått tak i den forutgående tingrettsdommen, som var anket til lagmannsretten i dette saksforholdet. Denne dommens tema er såpass sentralt for denne oppgaven, at jeg kort har valgt å omtale den. Imidlertid var mye av oppgaven allerede skrevet og strukturert før jeg ble oppmerksom på denne dommen. Derfor er risikoen til stede for at behandlingen av dommen ikke på alle måter virker naturlig integrert i oppgaven.

Siden rettspraksisen om denne bestemmelsen foreløpig er så begrenset, kommer jeg til å bruke disse to tingrettsdommene (samt dommen fra Eidsivating lagmannsrett) om strl. § 233a i denne oppgaven. Jeg gjør dette vitende om den begrensede rettskildevekten slike dommer har, men finner det likevel nyttig for å belyse problemstillingene jeg tar opp. I

---

⁷ Om Høyesterettsdommers rettskildebetydning og prejudikatbegrepet, se for eksempel Boe, Innføring i juss, 1996, s. 252 flg. og Eckhoff, Rettskildelære, 4. utgave ved Jan E. Helgesen, s. 157 flg.

⁸ Se punkt 3.3.6 for disse tingrettsdommene.

⁹ Se punkt 3.4.2 for denne lagmannsrettsdommen.

rettsspørsmål som ikke er behandlet i Høyesterett, vil dessuten underrettspraksis ha en noe større rettskildemessig vekt enn den har til vanlig.

1.4.4 Juridisk teori

Juridisk teori er i utgangspunktet en rettskildefaktor som i seg selv har liten vekt. Teorien vil ofte redegjøre for gjeldende rett gjennom en oppsummering og tolkning av de andre rettskildefaktorene, og på den måte likevel gi riktige eller fornuftige svar på rettslige spørsmål.

På visse områder innen strafferetten kan imidlertid juridisk teori veie noe tyngre som selvstendig rettskildefaktor, enn ellers i jusen. En forfatter som Johs Andenæs blir ikke sjelden vist til i Høyesterett. Andenæs' forsøkslære¹⁰, herunder forsøkets nedre og øvre grense, kan nevnes som et eksempel, og er temaer som blir berørt i denne oppgaven. Johs Andenæs bok, Alminnelig strafferett, 5. utgave, har vært en god støtte i oppgaveskrivingen.

Videre vil jeg vise til 3. kapittel i boken Straffansvarets Periferi, 1999, av Erling Johannes Husabø, som jeg også har hatt god nytte av. Det kan være greit å si noe kort om rettskildebetydningen til dette kapittelet. I tillegg til å være juridisk teori, er dette også en innledende del av et lovforarbeid. En god del av synspunktene til Husabø har senere fått gjennomslag i så måte, blant annet i ot.prp.nr. 90 (2003-2004). Dermed har disse synspunktene (i den grad de får gjennomslag) økt sin rettslige vekt, ved at de har fått høyere trinnhøyde.

---

¹⁰ Andenæs, Johs. Alminnelig strafferett, 5. utgave, kapittel 33.

1.4.5 Reelle hensyn

Denne rettskilden har vanligvis liten vekt, og får først og fremst betydning når man ikke har andre rettskilder med større trinnhøyde å forholde seg til. Reelle hensyn antas dessuten å ha mindre vekt innen strafferetten enn ellers.

Det finnes likevel situasjoner hvor reelle hensyn kan spille en rolle. Det kan for eksempel være ved vurderinger av hva som er/bør være den logiske konsekvensen av avgjørelser, når rettsregler gir ulike tolkningsalternativer. Og ved vurderingsnormer som ”særdeles skjerpene omstendighet” eller lignende.

I denne oppgaven kan reelle hensyn blant annet få noe plass i behandlingen av strl. § 233a, siden den vanligvis sentrale rettskildefaktoren, rettspraksis, nesten ikke er til stede.

1.4.6 Særlige metodiske spørsmål

Straffelovens §§ 269 og 233a er de sentrale bestemmelsene i denne oppgaven. Et særlig metodespørsmål som oppstår, er hvorvidt, og i hvilken grad, forarbeidene til § 233a¹¹ er relevante for tolkningen av § 269. At uttrykket ”forbund” i følge forarbeidene skal forstås likt i § 233a som i § 269 (og flere bestemmelser), er et moment som taler for dette. At de to paragrafene omhandler såpass forskjellige forhold som forberedelse av ran og drap, kan derimot tale i mot. I den grad jeg bruker § 233a sine forarbeider i tolkningen av § 269, vil jeg prøve å være disse problemstillingene bevisst.

---

¹¹ Ot.prp.nr. 64 (1998-1999). Under overskriften ”Til ny §233a”.

1.5 Videre fremstilling

Kapittel 2 har jeg valgt å kalle ”Historikk”. Her vil jeg si noe om lovens utgangspunkt, at forberedende handlinger er straffrie. Videre vil jeg kort redegjøre for hensynene som ligger bak at enkelte bestemmelser likevel oppstiller et straffeansvar for forberedende handlinger, med hovedvekt på strl. §§ 269 og 233a. Til slutt henviser jeg kort til en del andre straffebud som rammer handlinger av forberedende karakter.

Kapittel 3 er oppgavens hoveddel, og omhandler innholdet av bestemmelsene i strl. §§ 269 og 233a. Jeg vil først si noe om bestemmelsenes anvendelsesområde i praksis. Deretter følger en behandling av de to bestemmelsene hver for seg, hvor jeg har valgt å behandle § 269 først. For å prøve å unngå at enkelte spørsmål blir behandlet dobbelt, har jeg under drøftelsene av § 233a noen steder valgt å vise til tilsvarende drøftelser for § 269.

Så følger en behandling av problemstillinger som har betydning for begge bestemmelsene: 3.4 om forsøk på forbund, 3.5 om det er forskjellige krav til gjennomføringsforsett i strl. §§ 269 og 233a, 3.6 om grensen mellom forbund og forsøk på hovedforbrytelsen, og til slutt 3.7, som tar opp noen særlige rettsspørsmål.

I kapittel 4, prøver jeg til slutt å kort komme med noen egne vurderinger.

2 Historikk

2.1 Lovens utgangspunkt: Forberedelser er straffrie

Utgangspunktet i strafferetten er at man straffer handlinger som allerede har skjedd. Selv om man gjerne sier at det er den ”onde vilje” man ønsker å ramme med straff, krever man

også at denne viljen må ha manifestert seg i en ytre handling. Man kan altså ikke straffe i forebyggende øyemed, uansett hvor onde og forbryterske tanker en antar at en person måtte ha. Videre må denne ytre handling rammes av et straffebud, være seg i straffeloven eller i spesiallovgivningen.

Det følger av legalitetsprinsippet, som har sitt kjerneområde innen strafferetten, at straffebudet må være i lovs form og oppfyller visse krav til konkretisering og forutberegnelighet.

Videre straffer man også forsøk på forbrytelser i norsk rett, jfr. strl. § 49. Hva som ligger i straffbart forsøk, og grensene nedad mot forberedelsesstadiet og oppad mot fullbyrdet forbrytelse, er grundig klarlagt gjennom langvarig rettspraksis og i juridisk teori.

I fasen før det straffbare forsøksstadiet, kan man befinne seg i det man kaller forberedelsesstadiet. (Mange forbrytelser og forsøk på slike, vil naturligvis finne sted mer eller mindre spontant, uten noe forberedende stadium i forkant.) Dette kan innebære alt fra å handle inne et brekkjern eller en finlandshette, rekognosere lokaler man vurderer å rane/gjøre innbrudd i, kontakte andre personer med forespørsel om å delta i et ”brekk”, kartlegge mulige ofres rutiner, gjøre seg kjent geografisk for å planlegge mulige fluktruter osv. Forberedende handlinger kan med andre ord være av et vidt spekter, og av helt ulik karakter. De kan virke uskyldige eller mistenkelige, være lovlig eller ulovlige og være observerbare eller skjulte.

Hovedregelen i norsk strafferett er at forberedende handlinger, altså handlinger som skjer i forberedelsesstadiet til en straffbar handling, er straffrie. Ordlyden i strl. § 49, om at straffbart forsøk foreligger når en forbrytelses ”utførelse tilsigtedes paabegyndt”, er blant annet ment å presisere at den rene forberedelseshandling som hovedregel er straffri.

Istedenfor noe generelt straffebud som rammer slike handlinger, har man i norsk lovgivning valgt å kriminalisere enkelte forberedende handlinger som selvstendige

forbrytelser. Straffelovens § 269 og § 233a, som er hovedtemaet i denne oppgaven, er to eksempler på dette. Det finnes også flere andre straffebud som rammer forberedende handlinger.¹²

2.2 Hensyn bak reglene om forbund

Det er flere ulike hensyn bak straffebestemmelsene om forbund. Sammen skal disse begrunne hvorfor vi i disse tilfellene straffelegger også visse former for forberedelser til forbrytelser, i motsetning til hva som er lovens normalordning. Med andre ord må det være særlige hensyn som her gjør seg gjeldende. Drøftelsene vil primært ta utgangspunkt i oppgavens hovedbestemmelser, strl. §§ 233a og 269. Flere av momentene har imidlertid overføringsverdi til de andre forbundshandlingene vi har i straffeloven.

2.2.1 De klassiske argumentene for straff

Særlige hensyn må altså begrunne kriminalisering av forberedende handlinger, som er et unntak fra strafferettens normalordning. Likevel vil også de klassiske hensynene bak straff som vi støtter oss på i alminnelig strafferett, ha betydning for begrunnelsen av reglene i §§ 233a og 269. For det første sier bestemmelsene noe om lovgivers og samfunnets oppfatning om staffverdigheten til disse handlingene. Dette kan videre ses i sammenheng med forbundshandlingenes forhold til skadefølgeprinsippet som grunnvilkår for kriminalisering¹³. I dette prinsippet ligger det at det først og fremst bare er handlinger som medfører skade eller fare for skade, som skal straffesanksjoneres.

Videre kan troen på straffens allmennpreventive effekt nevnes. Dette hensynet har imidlertid neppe hatt stor vekt i denne sammenheng. Den allmennpreventive effekten vi

---

¹² Se punkt 2.3.

¹³ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004), 7.2.1 og 7.5.2.

allerede har gjennom hovedstraffebudene, ran og drap, blir nok i liten grad forsterket gjennom strafflegging av forberedelser til disse, slik strl. §§ 233a og 269 gjør.

2.2.2 Gir politiet mulighet til å gripe inn på et tidlig stadium

Dette hensynet har etter mitt skjønn stor vekt, både i begrunnelse av strl. § 269, og for innføringen av strl. § 233a. En av politiets hovedoppgaver er å beskytte borgerne mot fysiske og psykiske overgrep, samt fare for at slike kan oppstå. Ved å kunne gripe inn ved de handlinger §§ 233a og 269 beskriver, får man muligheten til å stanse alvorlig kriminalitet før alvorlig skade og fare har oppstått. Ofrene ved ran påføres ofte psykiske skader, av varierende alvorlighets- og varighetsgrad. Fysiske skader oppstår også, dog noe sjeldnere. Men i verste fall kan utfallet bli fatalt, som i den mye omtalte NOKAS-saken, hvor en politimann ble drept. Ofrene ved ran kan dessuten i hvert enkelt tilfelle være et relativt stort antall mennesker, både direkte og indirekte involvert, og med helt forskjellige forutsetninger for å takle situasjonen. Både vektere, sjefer, hel- og deltidsansatte, publikum som er tilfeldig til stede og politi, er blant dem som kan rammes ved et ran, være seg av postkontor, bank, pengetransport, bensinstasjon osv.

At dette hensynet står sterkt også ved forbund om drap etter § 233a, er opplagt. Drap fører til uopprettelig skade, samt store lidelser for de pårørende. Drapsforsøk vil også i de aller fleste tilfeller kunne føre til alvorlige skader, både fysisk og psykisk.

2.2.3 Prosessuelle hensyn - etterforskningsmetoder

Hvorvidt det lå prosessuelle hensyn bak innføringen av § 269, er det vanskelig å si noe om. Når det gjelder § 233a, som ble tilført straffeloven i 1999, var dette et moment som i hvert fall ble tatt i betraktning. En utvidet kriminalisering av forberedende handlinger medfører samtidig en utvidelse av politiets fullmakter, ved at det gis mulighet til å benytte tvangsmidler på et tidligere stadium. Dette kan, som Husabø sier på side 374 i

Straffansvarets periferi, handle om for eksempel ”..ransaking, varetektsfengsling og (i den grad lova tillet det) telefonkontroll allereie når det er skjellig grunn til mistanke om ei førebuingshandling.”

Husabø er skeptisk til en slik begrunnelse for straff, og påpeker at man må ha andre selvstendige grunner: ”Det vil då bli eit sirkelresonnement å grunngi ei kriminalisering med behovet for å nytta tvangsmidlar.”¹⁴ Han vedgår imidlertid at politiets økte fullmakter og bruk av tvangsmidler på et så tidlig stadium, er en positiv effekt av forberedelsesansvaret, ut i fra et ønske om mest mulig effektivitet i politiet.

I ot.prp. nr. 90 (2003-2004) om straffeloven, som i stor grad stiller seg bak Husabøs synspunkter, er denne skepsisen imidlertid mindre: ”Departementet er i utgangspunktet ikke like kritisk som kommisjonen (Husabø, min anm.) til å kriminalisere forberedelseshandlinger for å kunne benytte tvangsmidler i straffeprosessloven.”¹⁵

Etter mitt syn bør ikke prosessuelle hensyn tillegges vekt av betydning som selvstendig begrunnelsen for å gjøre handlinger straffbare. Husabø tar til orde for en løsning hvor man likevel lar de prosessuelle konsekvensene være relevante i en helhetsvurdering av hensiktsmessigheten av kriminalisering. Dette synet deler jeg. Men grunnvilkåret i skadefølgeprinsippet, om at handlinger må medføre skade eller fare for skade før de kan kriminaliseres, må først være på plass.

2.2.4 Ny og alvorligere/organisert kriminalitet (strl. § 233a)

Ett av hensynene som har stått sentralt i begrunnelsen for flere av de nye bestemmelsene i straffeloven som rammer forberedende handlinger, deriblant strl. § 233a, er fremveksten av alvorlig kriminalitet i organiserte former. Dette er et forholdsvis nytt samfunnsproblem,

---

¹⁴ Husabø, Erling Johannes. Straffansvarets periferi, 1999, s. 374.

¹⁵ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004), 8.4.4.

som er av økende omfang. På en måte kan strl. § 233a, og andre nye straffebud som rammer forberedende handlinger, dermed sies å være et svar fra lovgiver på et problem vi tidligere ikke hadde. Den nye kriminaliseringen av forberedende handlinger i lovgivningen, blir med andre ord ett av virkemidlene for å møte og bekjempe utfordringene denne kriminaliteten gir politiet og samfunnet forøvrig.

For å si noe om omfanget av dette problemet i Norge i dag, kan jeg referere fra en artikkel i aftenposten 21. november 2005¹⁶, hvor avisen har vært i samtaler med Atle Roll-Mathiesen ved Nye Kripos. Her står det blant annet: ”Politiet har nå registrert totalt 125 kriminelle nettverk i Norge, bestående av til sammen 2160 navngitte-personer.” Videre opplyses det at denne kriminaliteten i stor grad er knyttet til narkotika og menneskehandel, og at mange av de kriminelle nettverkene har forgreininger utover landegrensene.

Også i Straffansvarets periferi av Husabø, behandles dette hensynet. Det er ”særleg trusselen frå den organiserte kriminaliteten som har aktualisert spørsmålet om å utvida førebuingansvaret”, innleder han på side 371. Videre trekker han fram at narkotikaforbrytelser er et hovedområde innen organisert kriminalitet, men sier også ”ei rekkje andre former for kriminalitet spring ofte ut av dette”.

I denne sammenheng er det naturlig å kort nevne to andre nye bestemmelser i straffeloven, som også benytter begrepet ”forbund”. Strl. § 159 omhandler den som inngår forbund om å bevirke eller medvirke til en av flere oppramsede forbrytelser i straffelovens kapittel 14 om ”Almenfarlige Forbrydelser”. Strl. § 162c omhandler ”den som inngår forbund med noen om å begå en handling som kan straffes med fengsel inntil 3 år, og som skal begås som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe”. Hva som ligger i en slik kriminell gruppe er nærmere beskrevet i strl. § 162c, 2. ledd, den må blant annet bestå av tre eller flere personer. Begrepene ”inngår” og ”forbund” skal forstås likt også her, som i strl. §§ 269 og 233a.

---

¹⁶ Aftenpostens morgenutgave mandag 21. november 2005, nyhetsdelen s. 6-7.

I ot.prp.nr. 90 (2003-2004) om straffeloven, bli hensynet om organisert kriminalitet trukket frem flere steder. Eksempelvis under punkt 8.4.4 på side 104, hvor det sies: "For å avverge alvorlig kriminalitet, ikke minst den som skjer i organiserte former, kan det være helt avgjørende å kunne gripe inn tidlig." Slik jeg leser kapittelet 8.4 om "Kriminalisering av forberedelse til straffbare handlinger" sett under ett, virker det som dette hensynet gis en forholdsvis stor vekt.

2.3 Andre straffebestemmelser om forbund og forberedelseshandlinger

Også en rekke ytterligere straffebud (i tillegg til strl. §§ 269 og 233a) i straffeloven rammer handlinger som har mer eller mindre karakter av å være forberedelser til andre straffbare handlinger. På side 351 i Andenæs, Alminnelig strafferett, 5. utgave, trekkes det frem en rekke eksempler på slike. Forfalskning med sikte på senere bruk til en egen forbrytelse er straffbart etter strl. § 185. Og den som forebereder dokumentfalsk, kan straffes etter strl. § 186, for eksempel ved å skaffe seg et falsk eller ekte stempel. Videre oppsummeres det: "Som andre eksempler på slike forberedende handlinger som er gjort til selvstendige forbrytelser, kan nevnes inngåelse av avtale om å utføre visse alvorlige forbrytelser (§§ 94, 104, 147a, 159, 162c, 223, 225..) og anskaffelse av skytevåpen, sprengstoff..til å begå forbrytelser (f. eks. §§ 161, 177..)". Straffelovens §§ 233a og 269 blir forøvrig også nevnt, men her var det altså andre bestemmelser jeg var ute etter å trekke frem.

3 Forbundsbestemmelsene i strl. §§ 269 og 233a

3.1 Anvendelsesområde

Gjennomførte ran har ofte blitt godt planlagt på forhånd. Slik forutgående planlegging vil gjerne i seg selv oppfylle vilkårene til fullbyrdet ransforbund etter strl. § 269. Når man kan ta ut tiltale for ran, jfr. strl. § 267, er det imidlertid ikke behov for, og heller ikke påtalepraksis, å ta ut tiltale for ransforbund i konkurrens. Planlegging og forberedelse av ran kan derimot føre til at ranet anses som grovt, jfr. strl. § 268 2. ledd, og vil også være et selvstendig moment i straffespørsmålet. Hvorvidt regelen i strl. § 269 *kan* anvendes i konkurrens med strl. § 267, og også eventuelt med ransforsøk, jfr. strl. § 267 jfr. § 49, er et annet spørsmål av juridisk karakter. Det kommer jeg kort tilbake til i punkt 3.7.1.

Heller ikke i forhold til personer som ikke deltar under selve ranet, vil det normalt være behov for bruke strl. § 269, så lenge ranet fullbyrdes. Deres forutgående deltakelse i planleggingsfasen, som altså i seg selv kan oppfylle vilkårene i ransforbundregelen, vil når ranet faktisk skjer i samme grad kvalifisere til medvirkeransvar etter selve ransbestemmelsen, jfr. § 267 siste ledd. Et ansvar med strengere strafferamme enn ransforbund etter § 269.

I praksis tar man heller ikke ut siktelse for ransforsøk, jfr. strl. § 267 jfr. § 49, og ransforbund i konkurrens. Imidlertid blir ransforbund gjerne anvendt som subsidiær tiltalepost, i det tilfelle retten ikke skulle finne tilstrekkelig bevis for ransforsøk.

Det er altså ved ran som ikke fullføres, at regelen om ransforbund først og fremst er aktuell.

Det jeg har skrevet ovenfor vil stort sett gjelde tilsvarene for strl. § 233a. Det er imidlertid viktig å presisere at det vil være de overlagte drap vi her snakker om, jfr. strl. § 233, 2. ledd, 1. alternativ. Dette følger logisk av at de på forhånd planlagte/avtalte drap, også vil oppfylle vilkårene til overlegg, om de gjennomføres. Man vil i slike tilfeller utvilsomt ha

hatt den nødvendige tid til å foreta avveielser for og i mot drapshandlingen, og brukt denne tiden til dette.

Jeg antar også at det jeg har skrevet ovenfor om anvendelsesområde, vil ha overføringsverdi til strl. § 233a sin kobling mot strl. § 231, om grov legemsbeskadigelse. Denne delen av regelen vil jeg imidlertid som nevnt tidligere, ikke gå grundig inn på i denne oppgaven.

3.2 Strl. § 269 – forbund om ran

3.2.1 Innledning

Grunnkravet til et ”forbund”, er at det må være to eller flere personer som inngår avtale om å begå, eller medvirke til, forbrytelsen. Denne forståelsen av begrepet følger av forarbeidene til strl. § 233a¹⁷, som videre presiserer: ”Begrepet (forbund, min anm.) skal forstås på samme måte som i andre bestemmelser hvor det er brukt, se særlig §§ 94, 159 og 269 nr. 1.” Av dette følger det at et forbund om ran, jfr. strl. § 269, betyr at to eller flere personer inngår avtale om å begå, eller medvirke til, ran, jfr. strl. § 267.

Kravet til avtalens karakter vil naturligvis skille seg fra sivilretten, skriftlighet vil f. eks. sjelden inntreffe. For å oppfylle avtale-kravet i § 269, stilles det imidlertid visse krav til seriøsiteten. I P. Kjerschow, kommentar av straffeloven, heter det om begrepet forbund slik det er brukt i straffeloven: ”Avtalen må være alvorlig ment, og dens realisasjon ikke være henskutt til en så fjern fremtid, at den ikke kan sies å være bestemt.¹⁸”

Skyldkravet er forsett, jfr. strl. § 40. Videre oppstilles det et krav om gjennomføringsforsett hva angår det planlagte ranet. (Husabø tar på side 322 i Straffansvarets periferi, til orde for

---

¹⁷ Ot.prp.nr. 64 (1998-1999). Under overskriften ”Til ny §233a”.

¹⁸ Almindelig borgerlig straffelov, utgitt med kommentar av P. Kjerschow 1930, s. 438.

at det må innfortolkes et krav om gjennomføringshensikt i strl. § 269, slik det er i strl. § 159. Han mener videre at ordlyden ”om at forøve” i strl. 269, harmonerer med dette. Et slikt synspunkt har jeg ikke funnet støtte for i andre rettskilder. De nye forarbeidene til strl. § 233a slår dessuten fast at denne regelen ikke har noe slikt hensiktskrav, i motsetning til strl. § 159.)

Når et ransforbund er inngått, er forbrytelsen fullbyrdet.

3.2.2 Subjektive og objektive vilkår

I strafferetten er det vanlig å skille mellom de objektive og subjektive forhold i gjerningsbeskrivelsen i straffebud. Strl. § 257 om tyveri kan brukes som eksempel. Den objektive delen av gjerningsbeskrivelsen er at en gjenstand som helt eller delvis tilhører en annen er borttatt. Den subjektive delen er kravet om skyld, som i dette tilfellet er forsett, jfr. strl. § 40. Dessuten må gjerningsmannen ha som hensikt å skaffe seg eller andre uberettiget vinning, altså et krav om vinnings hensikt.

Et fellestrekk for de objektive forhold i straffebudenes gjerningsbeskrivelser, er at de vanligvis fremstår som ytre og observerbare. I denne sammenheng skiller strl. § 269 seg ut, ved at den objektive delen vanskelig lar seg observere i det ytre. Videre er det vanskelig å skille de subjektive og objektive delene av gjerningsbeskrivelsen fra hverandre. Men for å tilnærme seg innholdet i § 269 på en ryddig måte, vil jeg prøve å stille opp de subjektive og objektive forhold hver for seg.

3.2.2.1 Objektive vilkår

For det første må avtalen (forbundet) være inngått. Partene må ha kommet så langt at de ser på ranet som noe de skal gjøre, ikke som noe de fortsatt vurderer. De må også være forbi

stadiet for eventuelle avgjørende forhandlinger, hvis disse betinger partenes deltakelse i ranet. Videre må avtalen være alvorlig ment.

Avtalen må dessuten dekke gjerningsbeskrivelsen for ran, slik den er beskrevet i strl. § 267:

”For ran straffes den som i hensikt derved å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning, bemektiger seg en gjenstand som helt eller delvis tilhører en annen, ved å øve vold mot en person eller sette ham ute av stand til forsvar eller ved hjelp av trusler som framkaller alvorlig frykt for vold mot noens person.

For ran straffes også den som i hensikt og ved midler som nevnt, tvinger noen til å foreta en handling som volder tap eller fare for tap for ham eller den han handler for.

Medvirkning straffes på samme måte.”

I tillegg til å skaffe seg en ”gjenstand”, må det altså være planlagt å gjøre dette ved bruk av vold, tvang eller trusler. Inneholder derimot ikke avtalen noen holdepunkter for at det skal brukes vold, tvang eller trusler, kan vi være over i planlegging av tyveri, jfr. strl. § 257.

Avtalen vil dermed være en straffri forberedende handling. Dette gjelder også om det planlagte tyveriet er grovt, for eksempel fordi det skal gjennomføres ved innbrudd, jfr. strl. § 258. Her kan vi imidlertid tenke oss grensetilfeller opp mot et straffbart ransforbund etter strl. § 269. Dersom det avtalte grove tyveriet for eksempel inneholder planer om at man kanskje må ty til vold eller trusler om nødvendig, dersom man er så uheldig å bli oppdaget, vil forholdet i hvert fall nærme seg å kunne rammes av bestemmelsen om ransforbund, jfr. strl. § 269. Og ligger det helt åpent i dagen at vold, trusler eller tvang med sannsynlighet kan bli aktuelt, selv om man helst ser at man får gjøre sitt tyveri i fred, kan man fort være over i et straffbart ransforbund.

3.2.2.2 Subjektive vilkår

At det er den onde vilje som skal straffes, står sentralt i norsk strafferett, og de subjektive forhold i et straffebud er følgelig av stor betydning. Legen som utfører en operasjon hvor

pasienten har sannsynlighetsovervekt for å dø, straffes selvsagt ikke for drap, selv om døden er utfallet. Legen som derimot skyter mot en kollega, og bommer, kan straffes for drapsforsøk, selv om ingen er skadd og det objektivt sett ikke var overveiende sannsynlig at han skulle treffe. (Om sannsynligheten for at han skulle treffe var veldig liten, kan vi derimot bevege oss over i "utjenlig forsøk"¹⁹, og han vil ikke kunne straffes for drapsforsøk tross sin drapshensikt.)

De subjektive forhold i strl. § 269 ligger i ordet "inngaar". Den som begår denne handlingen med vitende og vilje, oppfyller den subjektive delen av gjerningsbeskrivelsen. Altså må kontakten med dem (eller den) man inngår avtale med, være bevisst, villet og gjort med en forbrytersk/ond vilje. Derimot kan fabuleringer og ønsketenkninger om raske penger uten tilstrekkelig seriøsitet, føre til at den subjektive delen av gjerningsbeskrivelsen ikke er oppfylt.

Deltakerne i forbundet må også ha som hensikt å skaffe seg "uberettiget vinning", jfr. strl. § 267. Planlegger de for eksempel ved bruk av vold/trusler å skaffe seg en gjenstand de tror de selv har krav på, faller forholdet utenfor ransbestemmelsen, og kan dermed heller ikke bli straffbart på forberedelsesstadiet som forbund etter § 269. I en slik situasjon kan det imidlertid tenkes at den planlagte bruken av vold gjøre at forholdet isteden kan falle inn under strl. § 233a, jfr. § 231, om grov legemsbeskadigelse. Og dermed på den måten likevel være straffbart på forberedelsesstadiet.

For å oppsummere kan man si at både de objektive og subjektive delene av strl. § 269 er bevissthetsprosesser²⁰. De er relativt vanskelig å skille fra hverandre, og vil lett bli del av den samme bevisvurderingen. De lar seg dessuten ikke, eller i hvert fall i veldig liten grad, observere. Noe skriftlig avtale om ran kan retten neppe forvente lagt frem som bevis i en straffesak.

---

¹⁹ Om utjenlig forsøk, se for eksempel Andenæs, Johs. Alminnelig strafferett, 5. utgave, s. 352.

²⁰ Se mer om dette under punkt 3.2.4.

3.2.3 Materielt innhold

Bevismessig vil det ofte være vanskelig å bringe på det rene om et ransforbund er inngått, samt at man i stor grad må vurdere de ytre handlinger for å tolke seg frem til hva de siktede har tenkt, sagt og ment.

Hva som rent juridisk må til for at et ransforbund skal være inngått, byr imidlertid også på vanskelige spørsmål. Når har man begitt seg over fra det straffrie forberedelsesstadiet og over i det straffbare ransforbund? Og når er man kommet så langt i forberedelsene, at man beveger seg over i det straffbare ransforsøk?²¹, jfr. strl. § 267 jfr. § 49.

Følgende spørsmål vil fremstå som viktige momenter i denne vurderingen: Hvor mye må partene være enige om? Hvor langt inn i fremtiden kan det tenkte ranet ligge? Hvor konkretisert må planene være?

For å eksemplifisere kan vi tenke oss to tilfeller, som ligger henholdsvis klart utenfor og innenfor kravene til et straffbart forbund etter § 269.

1 To personer har snakket litt om at det kunne være interessant en gang i fremtiden å rane ett eller annet sted i byen, og at det sikkert ville være lurt å stjele en bil til ranet.

2 To personer har avtalt å rane postkontoret i x-veien nr. 20 den 15. desember kl 9. Den ene har skaffet maskering og pistol, den andre skal stjele en allerede bestemt bil natten før ranet. Lokalene er rekognosert, og rutinene til de ansatte nøye kartlagt. Arbeidsfordelingen under selve ranet er fordelt og fluktrute planlagt.

Men hva om man befinner seg midt i mellom disse to tenkte tilfellene? Når forlater man stadiet for uskyldige ”fabuleringer” i eksempel nummer en, og beveger seg inn i det straffbare ransforbund, jfr. strl. § 269? Jeg vil nå prøve å komme nærmere svaret på hva

---

²¹ Se punkt 3.6 om denne problemstillingen.

som skal til for at et ransforbund er inngått, og dermed har blitt en fullbyrdet forbrytelse. En situasjon hvor man med andre ord har passert stadiet for straffri forberedelse.

Hva må til for at vilkårene, om at forbundet er endelig inngått og alvorlig ment, i straffeloven § 269, skal være oppfylt? I stor grad vil det være de samme momentene som har betydning for den rettslige vurderingen av disse to vilkårene. For systematikkens skyld prøver jeg å dele de inn på følgende måte:

- Konkretisering av planleggingen (hva/hvor mye må være planlagt?).
- Ytre handlinger (hva/hvor mye må være gjort?).
- Tidsmomentet (hvor langt frem i tid og hvor konkret tidsangivelse for det planlagte ranet?).

Noen nærmere anvisning av innholdet i disse momentene, får man ikke ved å se på lovtekst eller forarbeider. En naturlig rettskilde å ty til da blir dermed rettspraksis. For å få et innblikk i hvordan disse momentene blir vurdert og vektlagt der, har jeg sett på noen lagmannsrettsdommer om strl. § 269, som etter min mening er illustrerende i denne sammenheng.

I en dom fra Agder lagmannsrett i 2001²² er kravet til konkretisering av ransplanene gitt stor plass. Detaljene i planleggingen er mange, og slik jeg leser dommen, har den store graden av konkretisering vært avgjørende for skyldspørsmålet. Tiltalte ble funnet skyldig etter strl. § 269 og dømt til 10 måneders fengsel. Det var én dissenterende dommer. Domfeltes anke ble avvist i Høyesterett. (Tiltalte hadde for øvrig blitt frifunnet i herredsretten for ransplanlegging.)

Saken gjaldt ”avtale med andre om å foreta ran av verditransporten fra X postkontor til Y postkontor”, jfr. tiltalebeslutningen. Følgende forhold som gjelder konkretisering av ransplanene blir trukket frem i domspremissene: hvordan verditransporten skulle stoppes,

---

²² Agder lagmannsrett, dom, publisert: LA-2000-599.

hvem som skulle overmanne sjåføren, hvem som skulle kjøre bilen til et skogholt hvor den skulle tømmes, at to biler skulle stjeles for å benyttes under ranet og når dette skulle skje. Et ytterligere moment i dommen, som både kan ses på som nok en detalj i planleggingen, og samtidig en ytre handling, var dessuten at det ble gjort en prøvetur langs verditransportens kjørerute blant annet for å teste en ”walkie-talkie” anskaffet til ranet.

I dette saksforholdet er det imidlertid gjort få ytre handlinger (kjøretur og innkjøp av ”walkie-talkie”) Og ingen ytre handlinger som fremstår som klart forbryterske, som f.eks anskaffelse av maskering, våpen og lignende. Tidsmomentet må også sies å gjøre seg lite gjeldende. Det kommer ikke frem når det planlagte ranet skal skje, verken ved at det knyttes opp mot en bestemt dag/dato, eller ved at det anslås hvor langt inn i fremtiden det ligger.

I en dom fra Eidsivating lagmannsrett fra 1995²³ er det ytre handlinger, dels av forbrytersk karakter, samt nærhet i tid, som synes å være de avgjørende momentene for domfellelse av tiltalte B. (Dommen omhandler også et gjennomført ran.) B ble domfelt for ransforbund etter strl. § 269, og for et grovt ran, jfr. strl. § 268 2. ledd, jfr. § 267. Jeg holder meg her til de delene av dommen som gjelder ransforbundet. De faktiske forholdene gjaldt planleggelse/forberedelse av ran av en Rimi og/eller Rema 1000-butikk. Også rekognosering av banklokaler nevnes i begrunnelsen for domfellelsen etter strl. § 269.

Dommen trekker frem at B ved flere anledninger var sammen med C og A utenfor en eller begge butikkene, mens de (C og A) hadde med seg maskeringsutstyr og våpen og skulle utføre ran, men dog oppga det. Videre kommer det frem at B var med på ”å gjøre seg kjent med beliggenheten til flere banklokaler og dagligvareforretninger”.

I denne dommen sies det så godt som ingenting om hvordan planene var konkretisert. Det nevnes at B inngikk en ”avtale” og at hun ”deltok i planlegging av ran.”

---

²³ Eidsivating lagmannsrett, dom, publisert: LE-1994-350.

Også i en annen dom fra Eidsivating lagmannsrett fra 1994²⁴ er det ytre handlinger og nærhet i tid som synes å være hovedmomentene i at ransforbund etter strl. § 269 ble ansett fullbyrdet. Dommen omfatter også andre straffebestemmelser, men jeg holder meg også her til det som er relevant for ransforbundet. De faktiske omstendighetene gjaldt planlegging og forberedelse av ran av en kiosk i Drammen.

Dommer vektlegger at tiltalte A reiste til Drammen, at han utstyrte seg med en nylonstrømpe til senere bruk som maskering og en jernstang som var cirka 15 millimeter tykk. Videre heter det i dommen at han med dette utstyret ”holdt seg, sammen med C, skjult i nærheten av kiosken klar til å begå ranet.” Gjennomføringen ble det imidlertid ikke noe av. Når det gjelder tidsmomentet er det her klart at det planlagte ranet var tenkt utført i umiddelbar fremtid, kvelden fredag 2. april.

Om konkretisering av selve ransplanene, sier også denne dommen lite. Den slår fast om A: ”I begynnelsen av april 1993 i X traff han avtale med C om å rane B i Drammen for omsetningen i kiosken hun drev.”

Disse tre dommene kan være med på å føre oss noe nærmere forståelsen av hva som kreves av de tre typene momenter jeg stilte opp ovenfor, for at et ransforbund er inngått/fullbyrdet. Jeg vil nå prøve å lage en sammenfatning: Svaret på hva som er det materielle innholdet av et ransforbund, jfr. strl. § 269, må bero på en konkret helhetsvurdering, som blant annet vektlegger de forskjellige momentene jeg har vært inne på ovenfor. Det vil imidlertid ikke kunne gis en enkel eller skjematisk oversikt over hvilke krav som skal stilles til de ulike momentene, for at et ransforbund skal være fullbyrdet.

Et utgangspunkt må være at en ikke ubetydelig sum av momenter må taler for at ransplanene er alvorlig ment og endelig inngått. Det virker imidlertid forholdsvis klart at det ikke oppstilles et krav om at alle de tre typene av momenter jeg har delt inn i (konkretisering av planer, ytre handlinger, tidsmomentet), må gjøre seg sterkt gjeldende på

---

²⁴ Eidsivating lagmannsrett, dom, publisert: LE-1994-825.

samme tid. I et tilfelle hvor ransplaner er detaljert utformet, med klare tanker om arbeidsfordeling, fremgangsmåte osv, vil det samtidig kunne stilles langt mer beskjedne krav til hvilke ytre handlinger som er gjort, og når/hvor langt frem i tid ranet skal skje. Sånn sett kan altså et ransforbund være fullbyrdet i stor grad som følge av, eller nesten alene på grunn av, planenes detaljrikhet og grad av konkretisering. Dommen fra Agder lagmannsrett kan fungere som et eksempel på dette.

Likeledes kan et ransforbund være fullbyrdet med hovedvekt på de ytre handlinger (hva som er gjort), selv om konkretiseringen av planene er beskjedne og lite detaljert. Det vil typisk kunne gjelde når de ytre handlinger i seg selv bærer preg av å være av forbrytersk karakter. Videre vil dessuten tidsmomentet trolig spille en mer vesentlig rolle i slike tilfeller. Typisk ved at det planlagte ranet ligger i meget nær fremtid, som i de to dommene fra Eidsivating lagmannsrett.

For å følge resonnementet videre, vil en avtale om å begå ran, kunne utgjøre et fullbyrdet ransforbund etter strl. § 269 på et langt tidligere tidspunkt, dersom planene er detaljerte og konkrete hva angår fremgangsmåte, arbeidsfordeling osv, enn for avtaler uten samme grad av konkretisering. Er planene derimot mindre utbroderte i detalj, vil det trolig måtte gjøres flere fysiske forberedelser og/eller man må befinne seg mye nærmere i tid til selve ranet, før vilkårene om at avtalen er endelig inngått og alvorlig ment er oppfylt, og ransforbundet er fullbyrdet etter strl. § 269.

3.2.4 Bevissspørsmål

Skal man komme frem til hva som materielt sett ligger i et ransforbund utelukkende ved å holde seg til lovtekst og forarbeider, er det de subjektive forhold som dominerer: Hva som er avtalt, sagt og alvorlig ment, mellom to eller flere personer. Og kravet om skyld. Noe krav til, eller eksemplifisering av, hvilke objektive og ytre handlinger som kan eller bør være foretatt, for at noen kan dømmes etter § 269, finnes ikke.

At ytre handlinger i stor grad blir brukt i bevisvurderingene av om et ransforbund er inngått, kommer frem når en ser på rettspraksis. Man kan nesten sitte med et inntrykk av at disse ytre handlingene i seg selv kan oppfylle kravet til "forbund om ran". Slik er det imidlertid ikke, de subjektive vilkårene for straff må selvsagt også være til stede. Teoretisk kan man jo tenke seg at en eller flere personer på alle måter opptrer som om de har alvorlige planer om å begå ran, både gjennom ytre handlinger og planlegging, mens alt egentlig gjøres på spøk. Juridisk sett vil dette ikke kunne være et inngått ransforbund. Men et slikt tilfelle vil nok i praksis likevel kunne risikere domfellelse etter strl. § 269, på grunn av den leie og lite kloke situasjonen de involverte har satt seg selv i, bevismessig.

Uansett vil vurderinger av ytre handlingene primært blir brukt av domstolene for å sannsynliggjøre at en tilstrekkelig planlagt og alvorlig ment avtale om å begå ran har funnet sted? En åpenbar grunn til at domstolene konsentrerer seg mer om de objektive forhold i sine premisser og bevisvurderinger, er at de gjerne er lettere å bringe på det rene i ettertid. Eller som Johs Andenæs sier om bevisspørsmål i forsettslæren:

"Det dreier seg her om bevissthetsprosesser som ikke er gjenstand for direkte iakttagelse. Hvis man ikke kan bygge på gjerningsmannens egen tilståelse, er en som regel henvist til å trekke slutninger fra de ytre omstendigheter til det som foregikk i hans hjerne."²⁵

Hva som ble sagt mellom ransplanleggerne er ofte vanskeligere å bevise. Eventuelle vitneforklaringer vil variere i troverdighet, de kan for eksempel komme fra personer som selv er tiltalt, venner og bekjente av tiltalte eller personer som føler seg truet. At det lyves mye fra vitneboksen i straffesaker er et godt kjent fenomen. Mange får også tilsynelatende store problemer med hukommelsen, når de skal forklare seg for retten i straffesaker. Og hva som har blitt tenkt og "alvorlig ment" av den enkelte, blir nærmest umulig å vite uten å støtte seg til objektive forhold.

---

²⁵ Andenæs, Johs. Alminnelig strafferett, 5. utgave, s. 240.

I enkelte alvorlige saker, vil politiet imidlertid ha tilgang til etterforskningsmetoder og tvangsmidler som kan avhjelpe disse problemene. Hemmelig ransaking, teknisk sporing og kommunikasjonskontroll kan nevnes som eksempler. Ofte vil man måtte klare seg uten slike hjelpemidler.

I rettspraksis er det en rekke type handlinger som blir trukket frem som momenter i bevisvurderingen av om et ransforbund er inngått. Disse kan stort sett deles inn i to typer kategorier:

- Rekognosering av ransobjektet og dets beliggenhet (banklokalene, verditransporten, ransofferet, mulig fluktrute etc.)
- Anskaffelse av utstyr, som våpen, fluktbil, maskering, kommunikasjonsutstyr og lignende.

De subjektive kravene i § 269 blir naturligvis også behandlet i rettspraksis. Det typiske er at retten med støtte i de ytre handlinger, og en samlet vurdering av vitne- og politiforklaringer, kommer frem til hva den finner tilstrekkelig bevist når det gjelder hva som er avtalt, at avtalen har vært alvorlig ment og er endelig inngått.

Man viser ofte til at de siktede har vært samlet til samtaler, og trekker gjerne frem momenter som konkretiserer disse samtalene. Slik prøves det å skille den seriøse ransplanlegging fra det mer løse snakk. Har de involverte tidligere kriminelt rulleblad, særlig innen samme type kriminalitet, virker det også å kunne ha betydning for de rettslige vurderinger av samtaler og planlegging. I Agder lagmannsrett dom LA-2000-599 heter det:

”Det synes klart at ikke all samtale og planlegging om et ran vil kunne rammes av straffeloven § 269 nr. 1. I de fleste tilfeller vil det bli ansett som fabuleringer og ønsketenkning om ’raske penger’. Det stiller seg imidlertid annerledes når deltakerne i samtalene og planleggingen er kriminelle personer som tidligere har deltatt i og er dømt for å ha begått grove ran.”

3.3 Strl. § 233a – forbund om drap

3.3.1 Innledning

Jeg har valgt å ikke kopiere strukturen i kapittel 3.3 om ransforbund (strl. § 269), i dette kapittelet om drapsforbund etter strl. § 233a. Drøftelsene gjort i kapittel 3.2 som er av betydning for forståelsen av selve ”forbunds”-begrepet, vil i stor grad være gyldige også for strl. § 233a. For å unngå at stoffet i for stor grad blir dobbeltbehandlet, har jeg derfor i dette kapittelet konsentrert meg om forhold som gjelder særlig for strl. § 233a. Når jeg generelt omtaler denne paragrafen, er det alternativet knyttet mot § 233 om drap jeg har i tankene. Jeg har for helhetens skyld likevel tatt inn et avsnitt som omhandler § 233a sitt forhold til bestemmelsen om grov legemsbeskadigelse, jfr. strl. § 231.²⁶

Som jeg har vært inne på, vil drap som på planleggingsstadiet oppfyller vilkårene til drapsforbund etter strl. § 233a, med stor grad av sikkerhet føre til at drapet er overlagt, jfr. strl. § 233, 2. ledd, 1. alternativ, dersom det gjennomføres. Overlagte drap er en av de desidert alvorligste forbrytelser vi har, med en strafferamme inntil 21 år i fengsel. Straffenivået i praksis ligger vanligvis mellom 15 og 21 år. Følgelig blir også strl. § 233a, med en strafferamme på inntil 10 år i fengsel, sett på som en meget alvorlig forbrytelse, med klart større straffverdighet enn et ransforbund, jfr. strl. § 269. Det er foreløpig veldig lite praksis om strl. § 233a, men det følger av det jeg skriver ovenfor at straffenivået også vil være betydelig strengere, enn for strl. § 269. Det jeg sier her om straffverdighet og straffenivå for strl. § 233a vil være en klar hovedregel, med det vil likevel kunne tenkes unntak. Jeg kommer tilbake til dette i kapittel 3.3.8.

---

²⁶ Se kapittel 3.3.7.

3.3.2 Strl. § 233a - anvendelsesområder i praksis?

Siden strl. § 233a er en ny regel i straffeloven, har vi foreløpig lite kunnskap om hvilke type tilfeller den vil ramme i virkeligheten. Det går imidlertid an å danne seg et bilde av hva som sannsynligvis vil være de typiske tilfellene. Forarbeidene til loven kan dessuten være med på å hjelpe oss i å finne svaret på dette spørsmålet.

Jeg ser i hvert fall for meg to typer tilfeller, hvor strl. § 233a (om drap) vil være aktuell. Det første vil være hvor to eller flere personer går sammen om å begå drap, i den forstand at alle de involverte har mer eller mindre tilknytning til det tiltenkte offeret, og gjerne også motivet bak drapsplanene. For å bruke et kjent eksempel fra rettspraksis, kan man jo spørre seg om det mye omtalte ”juleselskapet” i Orderud-saken²⁷, ville kunne kvalifisere til en slik type drapsforbund etter strl. § 233a?

Det andre typetilfellet, vil være hvor avtalen bærer preg av å være et bestillingsoppdrag. En eller flere personer inngår avtale om å begå drap, etter oppdrag fra en (eller flere) annen, og da typisk mot betaling i en eller annen form. Det er nok først og fremst den siste typen tilfeller lovgiver har hatt i tankene, i begrunnelsen bak behovet for regelen i strl. § 233a.²⁸ I slike tilfeller vil den eller de som blir gitt i oppdrag å utføre selve drapet, gjerne kunne være eksterne personer uten kjennskap til det planlagte offeret. For eksempel yrkeskriminelle fra et annet land, som hvis planene lykkes, kan forsvinne sporløst ut av landet igjen når udåden er utført.

Det tenkte tilfellet hvor drapsavtalen består av en bestiller av drapet, og en (eller flere) gjerningsmann som mottar jobben mot betaling, kan reise flere interessante problemstillinger vedrørende deltakernes roller, særlig for den som bestiller drapet. Ved et slikt bestillingsdrap, kan mye tale for at bestillerens rolle i drapet er endelig fullbyrdet, når

---

²⁷ Eidsivating lagmannsrett, dom, publisert: LE-2001-666.

²⁸ Se punkt 2.2.4.

man har kommet frem til pris, kanskje noen detaljer om når og hvor, samt at den eller de som skal utføre handlingen, har takket ja. Har betalingen allerede har skjedd, vil et slikt holdepunkt styrkes ytterligere.

Bestilleren har på et slikt tidspunkt gjort alt det han skal gjøre, for at drapet blir fullbyrdet. Man kan derfor stille seg spørsmålet om straffverdigheten for bestillerens rolle, i det hele tatt bør avhenge av hva den andre parten legger i avtalen? Hva om mottakeren av bestillingen, altså den eller de som skal utføre selve drapet, bløffet, og bare var ute etter pengene? Vil det påvirke bestillerens straffeansvar, når han like fullt er overbevist om at han faktisk har bestilt et drap som vil bli utført?

Slik jeg ser det, vil det kunne være mulig å føre juridiske argumenter for straffeansvar etter både forsøk på drapsforbund, fullbyrdet drapsforbund og drapsforsøk, i et slikt tilfelle. I en ny dom fra Eidsivating lagmannsrett om et forhold som ligner på det jeg har skisser over, valgte man imidlertid løsningen å subsumere handlingen som forsøk på drapsforbund, jfr. strl § 233a, jfr. strl. § 49. Se kapittel 3.4.2 for mer om denne dommen.

3.3.3 Kort om subjektive og objektive vilkår

Her vil jeg vise til drøftelsene under behandlingen av strl. § 269 i kapittel 3.2, hva angår vilkårene knyttet til forbundshandlingen som sådan. Videre viser jeg til kapittel 3.5 og drøftelsen der, om hvorvidt det kan stilles et strengere krav til gjennomføringsforsett for drapsforbund, jfr. strl. § 233a, enn for ransforbund, jfr. strl. § 269. Her vil jeg bare kort gjøre rede for hvilke vilkår som i tillegg til dette, må være til stede for at et drapsforbund er inngått etter strl. § 233a. Jeg vil dessuten reise et spesielt spørsmål om hvorvidt en drapsplan, dersom dens planlagte gjennomføring objektivt sett vil ha en meget liten sannsynlighet for å lykkes, dermed vil kunne falle utenfor straffeansvar etter strl. § 233a, sett i parallell til læren om utjenlig forsøk.

Når det gjelder de subjektive vilkår, må gjerningspersonenes forsett naturligvis dekke hele gjerningsbeskrivelsen i strl. § 233 om drap, inkludert dødsfølgen. Som et objektive vilkår stilles det videre et krav om naturlig årsakssammenheng mellom den handlingen, jfr. ordene ”forvolder”, som man planlegger å begå, og den følgen dette må føre til, altså ”en andens Død”, jfr. ordlyden i strl. § 233.

I forlengelsen av det objektive kravet om årsakssammenheng, kan spørsmålet om såkalt ”utjenlig forsøk²⁹” tenkes å dukke opp. Vi kan se for oss at det som planlegges/avtales i utgangspunktet oppfyller alle vilkår for å rammes av strl. § 233a om drapsforbund. Men gjennomføringsmåten av det planlagte drapet innehar en så liten objektiv mulighet for å faktisk lykkes, at forholdet sannsynligvis vil bli sett på som et utjenlig forsøk på drap om det settes ut i livet. Vil et slikt forhold likevel kunne være et fullbyrdet drapsforbund, jfr. strl. § 233a?

Det er ikke lett å gi noe opplagt svar på dette spørsmålet. Forhold som taler for at drapsforbundet kan være fullbyrdet, er partenenes subjektive forhold, herunder gjennomføringsforsett for drapshandlingen. Den er alvorlig ment. Likevel vil jeg anta at den objektive sjansen for å lykkes med planene, dersom den er veldig liten, må kunne spille en rolle i vurderingen av om det foreligger straffeansvar etter forbundsregelen, slik den ville spilt en rolle etter at (det utjenlige) forsøket var satt ut i live. Vurderingen av hvor stor objektiv sannsynlighet et planlagt drapsforsøk vil ha for å lykkes, vil høyst sannsynlig være vanskeligere og mer diffus, enn den samme vurderingen for et allerede utført drapsforsøk. Som et utgangspunkt vil jeg likevel anta at vurderingsnormen for når handlingen må ses på som ”utjenlig”, vil være av samme karakter for de to tilfellene. En delkonklusjon blir etter dette at en slik ”objektiv usannsynlighet” alene, kan være nok til at et forhold ikke rammes av straffeansvar etter strl. § 233a.

---

²⁹ Se kapittel 3.2.2.2 første avsnitt, siste setning.

3.3.4 Momentene om konkretisering, ytre handlinger og tid

Når det gjelder drapsforbundets materielle innhold og hvorvidt det er inngått/fullbyrdet, går det an å belyse de samme momentene jeg vurderte under punkt 3.2.3 om ransforbund. Altså graden av konkretisering, ytre handlinger og tidsmomentet. For drapsmotivets betydning i vurderingen av om et drapsforbund er inngått, se under i punkt 3.3.5.

I vurderingen av om vi har et forbund om drap etter strl. § 233a, vil tenkelige forhold som kan konkretisere avtalen, kunne være mange og forskjellige. Det første som naturligvis bør være på plass, er hvem som skal tas av dage. Dette kan etter mitt skjønn imidlertid ikke være noe absolutt krav. Det er mulig å bli dømt for overlagt drap, uten at offeret er en bestemt person gjerningsmannen har sett seg ut på forhånd. Det er tilstrekkelig at overlegget, overveielsene for og i mot, retter seg mot å forvolde ”en eller annens” død, ikke en bestemt fysisk person, jfr. for øvrig ordlyden ”en andens Død” i strl. § 233. At noen på forhånd skulle planlegge/avtale å drepe en ukjent eller tilfeldig person, virker kanskje enda mindre sannsynlig enn et utført overlagt drap mot en tilfeldig. Men juridisk ser jeg det som fullt mulig at et forbund om drap kan være fullbyrdet, uten at den som blir planlagt drept er en bestemt fysisk person.

Ytterligere konkretiserende momenter vil kunne være hvor det tiltenkte offeret befinner seg, hvor drapet er planlagt å skje, på hvilken måte drapet skal utføres, om det er avtalt betaling for drapet, hvor og hvordan liket eventuelt skal skjules eller fjernes, eventuelle fingerte alibier for det tenkte drapstidspunktet osv.

Når det gjelder momentet om ytre handlinger, vil vurderingene kunne bli ganske lignende som for ransforbund etter strl. § 269. Typisk vil rekognosering av det planlagte offeret, hans bosted, bevegelsesmønster og stedet man eventuelt har tenkt å ”slå til”, være slike handlinger. Videre vil en eventuell anskaffelse av våpen til drapet, være en ytre handling som kan ha betydelig vekt i totalvurderingen av om et drapsforbund etter strl. § 233a er inngått/fullbyrdet.

Forhold som kan ses i sammenheng med momentet om tid, vil også kunne ha betydning. Om det er avtalt når drapet skal skje, vil det være et forhold som antakelig vil kunne trekke i retning av at et drapsforbund er inngått. Her, som ved ransforbund, vil både nærhet i tid frem til den planlagte drapshandlingen, og en eventuelt bestemt dato/klokkeslett, kunne være momenter av betydning.

3.3.5 Motivet bak forbrytelsen (drapsmotivet)

Et av punktene som skiller strl. § 269 og strl. § 233a rimelig klart fra hverandre, er motivene som vil ligge bak de to forbrytelsene. Et planlagt ran vil ha et åpenbart motiv, nemlig økonomisk vinning. Og ikke nok med det, straffebestemmelsen om ran setter til og med opp et vilkår om at "uberettiget vinning" må være hensikten med forbrytelsen, for at regelen kan komme til anvendelse, jfr. ordlyden i strl. § 267.

Hvilke motiver som kan ligge bak (overlagte) drap, vil derimot kunne være nærmest alt mellom himmel og jord. Antall mulige eksempler vi kan tenke oss er nærmest uendelige, men la meg likevel prøve å ramse opp noen: utroskap, hevn, økonomisk vinning, arv, misunnelse, skjule andre forbrytelser, frykt for offeret, gjenopprette familiens ære, religiøse motiver osv. osv.

Hvilken betydning kan så et drapsmotiv ha for den rettslige vurderingen av om et forbund om drap etter strl. § 233a er inngått/fullbyrdet? Slik jeg ser det, vil det i hvert fall kunne spille en roll i vurderingen av om en slik avtale er alvorlig ment. Jo sterkere og mer oppriktig er drapsmotiv synes å være, jo lettere vil man se på to eller flere parter samtaler eller forhandlinger om å ta livet av en person, som alvorlige og reelle. Spørsmålet om motiv vil med andre ord være et moment politiet med hell kan undersøke, under etterforskning av slike saker. Følgende eksempler kan illustrere poenget om motiv, litt satt på spissen:

1. To personer blir enige om å drepe en landslagsspiller i fotball, fordi han har brent et straffespark i en avgjørende kamp.

2. To personer blir enige om å drepe en person, som truer med å gå til politiet med opplysninger, som kan føre til at de risikerer lange fengselsdommer.

For at situasjonen i det første eksempelet skal bli et fullbyrdet drapsforbund etter strl. § 233a, trenger den utvilsomt å bli underbygget av langt flere ”ytterligere omstendigheter”, enn situasjonen i det andre eksempelet vil kreve. For ordens skyld kan nevnes at det første eksempelet var tiltenkt norske forhold, ikke colombianske.

3.3.6 Tom dommer fra Oslo tingrett om strl. § 233a

Som tidligere nevnt er det avsagt to dommer i Oslo tingrett om strl. § 233a om drapsforbund, begge med frifinnelse som resultat. Jeg vil kort prøve å se på hvordan retten i disse sakene har vurdert forskjellige momenter i vurderingene av spørsmålene rundt strl. § 233a. Først kan det være greit å gi en kort beskrivelse av saksforholdet.

Dommene har tilknytning til de samme faktiske forhold. I den første dommen fra 2002³⁰ er tre utenlandske statsborgere tiltalt for å ha tatt i mot bestilling om å gjøre drap mot penger, fra en fjerde person. I dommen fra 2003³¹ er det denne fjerde personen som er tiltalt, altså for å ha bestilt drap. (Av tiltalebeslutningene kommer det frem at sakene gjelder avtale om drap av tre personer, hvorav bare én er konkretisert. Det er imidlertid bare planene mot denne ene kjente personen, som blir omtalt i domspremissene, og som jeg følgelig vil behandle her.)

---

³⁰ Oslo tingrett, dom, publisert: TOSLO-2002-1896.

³¹ Oslo tingrett, dom, publisert: TOSLO-2003-3641.

3.3.6.1 Dommen fra 2002

I denne første dommen skjer frifinnelsen med dissens 2-1, og begrunnes både med at det ikke er bevist tilstrekkelig gjennomføringsforsett (2 dommere), og dels av at endelig avtale ikke er inngått (1 dommer). Mindretallet, rettens formann, mener det er ført tilstrekkelig bevis for domfellelse etter strl. § 233a, jfr. § 233. Bevisproblematikken i dommen er for øvrig preget av at sentrale opplysninger i politiavhør fra en av de tiltalte, senere ble trukket delvis tilbake, og hevdet å være feil blant annet på grunn av språkproblemer og misforståelser. Dette er, slik jeg leser dommen, helt tydelig en sentral årsak til at flertallet ikke finner tilstrekkelig bevis for domfellelse.

Momenter i domspremissene som brukes i begrunnelser som trekker i retning av at drapsforbund er inngått, kan jeg prøve å oppsummere på følgende måte:

Foretatt rekognosering hvor offerets (E) bolig og bil har blitt utpekt. Siden E dessuten hadde hemmelig adresse, måtte undersøkelser dermed ligge bak. Bestilleren av drapet hadde tidligere drapstruet E, og hadde motiv ved at E var en ”politityster”. Det var avtalt betaling for drapet og møtested for hvor betalingen skulle finne sted.

3.3.6.2 Dommen fra 2003

Her er det altså ”drapsbestilleren”³² fra den forrige saken som var tiltalt. (Han var for øvrig også tiltalt for en rekke andre alvorlige forhold, og fikk en fengselsstraff på seks år.) Frifinnelsen etter strl. § 233a skjedde som følge av at retten verken fant det tilstrekkelig bevist at avtalen var inngått, eller at det var tilstrekkelig gjennomføringsforsett.

---

³² Jeg bruker begrepet ”drapsbestilleren” for pedagogikkens skyld, for å få frem rollen vedkommende var tiltalt for. Jeg presiserer at den tiltalte ble frifunnet for dette tiltalepunktet, og altså skal anses uskyldig i å ha bestilt drap.

Det bør nevnes at innholdet av vitneforklaringene fra de tiltalte i den forrige dommen, ikke var til hjelp for domfellelse. De ble dessuten ikke avlagt direkte, men gjennom bevisopptak, noe retten påpekte gjorde det vanskeligere å vurdere troverdigheten til vitnene.

Momenter i domspremissene som berører rettslige vurderinger rundt strl. § 233a, og her altså begrunner frifinnelse, er forøvrig: Det er ikke avtalt hvordan, hvor eller når drapet skal skje, en av de tre som skulle utføre selve drapet skal ikke ha ”sett noe våpen”, selv om det har vært snakk om å drepe, har partene ikke ”kommet langt nok i å konkretisere handlingen til at avtale kan sies å være inngått”.

Om vi prøver å trekke en motsetningsslutning av hvordan disse momentene blir vurdert her, tyder det, ikke overraskende, på at momentet om tid, en anskaffelse av våpen og konkretisering av planene, ville kunne være avgjørende i en argumentrekke frem mot en domfellelse etter strl. § 233a.

3.3.7 Strl. § 233a sitt forhold til grov legemsbeskadigelse, jfr. strl. § 231

Strl. § 233a inneholder også et alternativ som er knyttet opp mot bestemmelsen i strl. § 231 om grov legemsbeskadigelse. Jeg har valgt å avgrense mot å behandle dette alternativet grundig i denne oppgaven, men for helhetens skyld er det likevel nyttig å si noen ord om temaet.

Ordlyden i strl. § 231 lyder: ”Den, som bevirker eller medvirker til, at en anden tilføies betydelig Skade paa Legeme eller Helbred, straffes for grov Legemsbeskadigelse med Fængsel i mindst 2 Aar. Har han handlet med Overlæg, kan Fængsel inntil 21 år anvendes, saafremt Forbrydelsen har havt Døden tilfølge.”

Et forbund etter strl. § 233a rettet mot strl. § 231, forutsetter dermed en alvorlig ment plan/avtale om å utføre en handling/handlinger som med overveiende sannsynlighet vil føre

til ”betydelig skade paa legeme eller helbred”. Hva som ligger i vilkåret for at en legemsbeskadigelse skal være grov, er nærmere beskrevet i strl. § 9, og dessuten grundig behandlet og klarlagt i rettspraksis og teori. I praksis vil jeg se for meg at denne bestemmelsen typisk kan komme til bruk ved såkalte mafiametoder, som planlagt tortur eller mishandling. Å knuse en persons kneskåler, på grunn av narkotikagjeld eller tysting til politiet, kan være et eksempel på slike brutale metoder.

En ting som er greit å ha med seg i forhold til oppgavens tema, er at det i enkelte tilfeller vil kunne være en glidende overgang mellom et forbund om drap, og et forbund om grov legemsbeskadigelse. Dermed vil ikke forberedelseshandlingene i slike tilfeller bli straffrie, selv om vilkårene for drapsforbund ikke er oppfylt. Denne grensen/overgangen mellom de to tilfellene kan tenkes å ville oppstå, når forsettet til planleggerne ikke strekker seg langt nok til å dekke dødsfølgen i strl. § 233. Men altså isteden er tilstrekkelig til å dekke skadefølgen om grov legemsbeskadigelse. Flere personer har for eksempel planlagt å banke opp en med stor utestående narkotikagjeld, og deretter dumpe han på et avsidesliggende sted. Dersom gjerningspersonene på planleggingsstadiet ikke anser det som overveiende sannsynlig at deres planlagt offer vil miste livet som følge av dette, vil forholdet kunne fanges opp av forbund om grov legemsbeskadigelse istedenfor forbund om drap.

3.3.8 Straffverdighet/straffenivå – spesielle forhold

Som nevnt i innledningskapittelet 3.3.1, vil forbrytelser som rammes av strl. § 233a (om drap) være alvorlige med tanke på straffverdighet og straffenivå. Etter mitt skjønn vil mange av vurderingene som har betydning for straffespørsmålet (spørsmålet om straffeutmåling) i saker etter strl. § 233a, trolig ligne på de vurderinger som blir gjort ved domfellelse for overlagt drap, jfr. strl. § 233, 2. ledd, 1. alternativ.

Selv om straffenivået for overlagte drap i Norge stort sett ligger på mellom 15 og 21 år, må vi imidlertid huske på at det finnes unntak som avviker betydelig fra dette. Faktisk har så godt som hele straffeskalaen blitt brukt ved denne forbrytelsen, helt fra lovens strengeste

straff på 21 år, og ned til reaksjoner uten ubetinget straff i det hele tatt. Tilfellene hvor straffen blir betydelig redusert, eller nesten faller helt bort, har typisk vært av to varianter:

1. Drap gjort av medlidenhet, ofte kalt barmhjertighetsdrap.

Et kjent eksempel fra rettspraksis er Sandsdalen-saken³³, hvor en pensjonert lege ble dømt for overlagt drap under særdeles formildende omstendigheter. Han fikk ingen ubetinget fengselsstraff, men en utsettelse av straffefastsettelsen etter reglene i strl. § 52 flg. med en prøvetid på to år.

2. Nødvergelignende situasjoner, hvor mishandlede dreper sin overgriper.

Et eksempel er en sak fra 2004³⁴, hvor tre søsken i en innvandrerfamilie fikk til dels meget milde straffer etter å ha blitt dømt overlagt drap av sin far, som i lang tid hadde mishandlet både sin kone og barn. Bare en av de tiltalte fikk en ubetinget reaksjon, med en deldom hvor ett av seks år ble gjort ubetinget. De to andre fikk betingede dommer.

Slik jeg ser det må drapsforbund etter strl. § 233a med lignende saksforhold som eksemplene over, dømmes tilsvarende mildt. Og følgelig enda mildere enn om planene hadde blitt fullbyrdet, slik hovedregelen vil være i forholdet mellom utmåling av straff for drapsforbund, jfr. strl. § 233a og overlagt drap, jfr. strl. § 233, 2. ledd, 1. alternativ.

3.4 Forsøk på forbund

3.4.1 Generelt om problemstillingen

En problemstilling som er naturlig å ta opp i denne oppgaven, er hvorvidt forsøk på drapsforbund, jfr. strl. § 269, eller drapsforbund, jfr. strl. § 233a, og for så vidt også de andre

---

³³ Rt 2000 s. 646.

³⁴ Agder lagmannsrett, publisert: LA 2003-19998.

straffebestemmelsene vi har om ”forbund”, er straffbart. Det kan virke som svaret er et klart ja om man følger straffelovens logikk. Strl. §§ 269 og 233a, og de andre ”forbundshandlingene”, er forbrytelser, og forsøk på forbrytelser er straffbart etter § 49. Imidlertid kan man stille seg spørrende til om det er lovgivers vilje å trekke straffeansvaret rundt disse bestemmelsene så langt. Forbundshandlingenes spesielle karakter er jo at de oppstiller et straffeansvar som inntreffer allerede før forsøksstadiet. Dermed kan det virke unaturlig å stilles opp ytterligere et straffbart forsøksstadium forut for forbundsstadiet igjen. På en måte har man da beveget seg såpass langt unna den egentlige forbrytelsen, at man kan spørre seg om de begrunnelser og hensyn vi har for straffeansvar, i tilstrekkelig grad fortsatt er til stede.

Husabø tar på side 321 i Straffansvarets periferi til orde for en slik forståelse, og mener at forsøksregelen her må tolkes innskrenkende. Han tar opp problemstillingen i en drøftelse av forbundsbegrepet i strl. § 159, men jeg forstår ham dit hen at han her snakker om forbundsbegrepet generelt, slik det er brukt i straffeloven, herunder også §§ 269 og 233a. Han konkluderer: ”Når eit straffebod så tydeleg som § 159 tek sikte på å kriminalisera eit stadium før forsøk på grunndeliktet, har det neppe vore lovgivar si meining at ein skal kunna supplera førebuingdeliktet igjen med forsøksansvar.”

Standpunktet virker fornuftig, og resonnementet bak har gode argumenter. Likevel må lovens løsning ilegges betydelig vekt, særlig med tanke på at vi befinner oss innen strafferetten. Det å argumentere med hva som trolig er ”lovgivar si meining”, bør dessuten gjøres med forsiktighet, når man ikke har klare holdepunkter. Det at lovgiver i for- eller etterarbeider ikke redegjør for sitt syn på om forsøk på forbundshandlinger skal være straffrie, kan vanskelig gi et klart holdepunkt for at det er det de mener. Under noe tvil kommer jeg derfor frem til at straffelovens vanlige system må gjelde. Konklusjonen blir dermed at forsøk på forbundshandlinger, derunder ransforbund i § 269 og drapsforbund i § 233a, er straffbart når vilkårene i strl. § 49 er oppfylt.

Hvorvidt forsøk på forbund er straffbart eller ikke, kan imidlertid være en problemstilling som først og fremst er av teoretisk betydning. I praksis er det ganske vanskelig å forestille seg hvordan dette kan finne sted. Hvordan forsøker man å inngå et forbund, uten å lykkes i å fullbyrde forbundet? Kjerschow betegner det som ”neppe praktisk mulig”³⁵. Om personene i et mulig straffbart forbund har den samme oppfatningen av hva de er enige om, hva de har avtalt og hva de skal gjøre, er det meget vanskelig å se for seg at de kan befinne seg på forsøksstadiet, uten at forbundet er fullbyrdet.

Det er likevel mulig å tenke seg scenarioer hvor ”forsøk på forbund” kan finne sted. Om en person kommer med et forslag eller tilbud til en eller flere andre om å begå ran eller drap, vil dette kunne fanges opp av ordlyden i strl. § 49, jfr. §§ 269 eller 233a. Forutsatt at forsøk på forbund er straffbart, må det etter mitt skjønn likevel kreves mer enn som så før man påtar seg straffeansvar. De samme momentene som har betydning for om et forbund er inngått eller ikke, må også her være av betydning. For å kunne være straffbart, må altså forsøket være alvorlig ment, og det må stilles visse krav til konkretisering og nærhet i tid til den planlagte forbrytelse. Man kan også spørre seg om initiativtageren bør ha en kvalifisert forventning til, eller til og med oppfatte det som om, at den/de andre partene faktisk vil gjennomføre forbrytelsen.

For å eksemplifisere, kan man tenke seg følgende situasjon: A har snakket med B og C om å begå ran, og samtalene har vært konkrete hva angår dato, sted og fremgangsmåte. Planene ligger i nær fremtid. B og C har vist seriøs interesse, men har faktisk ikke bestemt seg. A har derimot mistolket B og C sin tilbakemelding, og er overbevist om at endelig avtale om ran har funnet sted. Her kan det være nærliggende å konkludere med at A har begått et fullendt forsøk på å inngå ransforbund, jfr strl § 267, jfr. § 49.

Som jeg er inne på ovenfor, kan likevel spørsmålet om det er mulig å begå straffbart forsøk på å inngå forbund, være et mer teoretisk enn praktisk spørsmål. Og om det er vanskelig å

---

³⁵ Almindelig borgerlig straffelov, utgitt med kommentar av P. Kjerschow, s. 438.

se for seg hvordan slike forsøk kan finne sted teoretisk sett, vil vanskelighetene ved å føre bevis for en slik straffbar handling i det virkelige liv, antakelig by på enda større problemer.

3.4.2 Dom fra Eidsivating lagmannsrett om forsøk på drapsforbund

I en fersk dom fra Eidsivating lagmannsrett³⁶ ble en person (heretter kalt A) domfelt for forsøk på drapsforbund, jfr. strl. § 233a, jfr. § 49. A ble i tillegg tiltalt og dømt for en rekke andre alvorlige forhold. Personen som skulle drepes (heretter B), var medtiltalt i samme straffesak, og gjorde gjennom sitt samarbeid med politiet et vesentlig bidrag til at det kunne gå mot domfellelse for A når det gjaldt en rekke alvorlige narkotikalovbrudd. Under tiltalepunktet for § 233a, jfr. § 49, som kom inn som tilleggstiltale under saken, er de faktiske forhold godt sammenfattet:

”Grunnlaget er følgende forhold:

I perioden fra sommeren 2004 til desember 2004 søkte han å inngå forbund med bl.a. F og/eller G eller andre, med sikte på å forvolde Bs død, ved å få F og/eller G eller andre til å skaffe noen som kunne ta livet av B. Forsøket lyktes ikke idet de han søkte å inngå forbund med ikke ville delta i dette.”

Jeg vil videre prøve å trekke frem momentene som ble tillagt vekt ved vurderingene av om dette var et straffbart forsøk på drapsforbund. Aller først kan jeg nevne at politiet hadde et meget sterkt bevismiddel i denne saken, da en av de A prøvde å inngå forbund med, samarbeidet med politiet ved at samtaler ble tatt opp med skjult opptakerutstyr.

As sterke motiv for å drepe B ble tillagt vekt. Saken mot han, som altså gjaldt en rekke alvorlige forbrytelser, ”sto og falt” på Bs forklaringer og samarbeid med politiet. Politiet

---

³⁶ Eidsivating lagmannsrett, dom, publisert: LE-2005-93610.

hadde dessuten støtte for opplysningene om drapsplaner fra en annen sak, etter bruk av avlytting.

Videre trekkes det frem i domspremissene i den forutgående tingrettsdommen (som lagmannsretten ser ut til å ha lagt til grunn) at betaling for drapet var avtalt, det var snakk om 50.000-60.000 kroner. A hadde gitt videre opplysninger om Bs adresse og telefonnummer, A hadde tidligere truet B på livet og A hadde uttalt at han hadde folk i Norge som kunne ta livet av B, men at det var bedre at noen fra utlandet gjorde det.

Alt i alt er det her en rekke momenter som trekker mot at As planer om å drepe B var alvorlig ment, slik at A har et tilstrekkelig gjennomføringsforsett. (Forsøket på) avtalen var dessuten konkretisert og motivet sterkt.

Dommen er anket til Høyesterett på straffeutmålingen, men ikke på lovanvendelse. Dermed kan det konkluderes med at rettspraksis foreløpig tyder på at man kan dømmes for forsøk på drapsforbund, jfr. strl. § 233a. jfr. strl. § 49. At dette er juridisk mulig, sammenfaller forøvrig med min konklusjon under den generelle drøftelsen om forsøk på forbund ovenfor. Her viser det seg at det er praktisk mulig også, noe jeg stilte meg tvilende til. Noen endelig avklaring på dette spørsmålet har vi imidlertid ikke fått. Høyesterett vil i fremtiden fortsatt kunne komme til motsatt resultat i dette spørsmålet, selv om det nå neppe virker sannsynlig.

3.5 Forskjellige krav til gjennomføringsforsett i strl. §§ 269 og 233a?

Reglene om forbund om ran, strl. § 267, og forbund om drap, strl. § 233a, er utformet på samme måte, og skal som jeg har vært inne på i stor grad tolkes likt. (Strl. § 233a omhandler også forbund om grov legemsbeskadigelse, men det holder jeg utenfor i denne drøftelsen.) I tillegg til at den ensartede ordlyden taler for dette, har det klar støtte i forarbeidene. Likevel omhandler straffebudene forskjellige forhold, som er av ulik

alvorlighetsgrad. Det kan derfor være interessant å se på om det finnes elementer i de to straffebudene, som på tross av sin ensartethet, kan ha et ulikt materielt innhold.

Et slikt forhold i § 233a og § 267 jeg tror det kan være interessant å trekke frem, er kravet til gjennomføringsforsett. Begge reglene stiller et slikt krav, for at forbundet kan anses å være inngått. Forbundene vi her snakker om, vil altså omhandle ran, henholdsvis drap. Setter vi disse to forbrytelsene opp mot hverandre, vil ran, tross alt, fremstå som en langt mindre alvorlig forbrytelse enn sin motpart. Straffenivået er lavere, og rettsgodet som krenkes er primært av økonomisk karakter. Selv om krenkelser av den personlige integritet typisk vil kunne skje i tillegg, og føre til fysiske/psykiske skader av forskjellig varighet og omfang.

Drap blir derimot ofte sett på som den mest alvorlige forbrytelse som finnes. Rettsgodet som krenkes, selve livet, er det som har aller størst beskyttelsesverdi. Skaden som oppstår er uopprettelig. Både straffenivå og strafferammer er klart høyere enn for ran.

Ut i fra disse perspektivene, synes jeg det er naturlig å stille spørsmålet om kravet til gjennomføringsforsett i et drapsforbund, må være enda mer omfattende enn i et ransforbund? En parallell kan trekkes til forsøkslæren. Et av momentene man legger vekt på i vurderingen av om man har nådd det straffbare forsøksstadiet, jfr. strl. § 49, er den psykologiske forskjellen som gjenstår, før selve forsøkshandlingen kan sies å være igangsatt. Og denne psykologiske forskjellen antas å være større, jo alvorligere forbrytelser det er snakk om. Med andre ord, vil det dermed kreves mer for å konstatere gjennomføringsforsett ved forsøk på alvorligere forbrytelser. Et kjent eksempel fra teorien, er tyven på vei opp stigen til soveromsvinduet, som kan dømmes for forsøk på tyveri, mens den som har drapsplaner ikke kan dømmes for drapsforsøk på det samme stadiet. Om dette scenarioet skriver Andenæs videre:

”Mellom innstigningen og selve tyveriet er den psykologiske forskjellen så liten at den som gjør det ene også etter all sannsynlighet vil gjøre det andre, hvis han ikke blir forstyrret. Å

drepe et menneske er derimot for de fleste en så grufull ting at det er en nærliggende mulighet for at motet kan svikte når det kommer til stykket.^{37,,}

For å prøve å overføre innholdet av dette resonnementet til denne oppgavens tema, kan man tenke seg følgende situasjon: To personer har kommet like langt i planleggingen av et drap, som to andre har kommet i planleggingen av et ran. Planene er like detaljerte, tidsperspektivet det samme og man er enige om at de skal gjennomføres.

Vil det i et slikt tilfelle stilles ytterligere krav for at de involverte har tilstrekkelig gjennomføringsforsett i et drapsforbund kontra et ransforbund? Jeg anser det i hvert fall som svært sannsynlig at den psykologiske sperren mot å begå en drapshandling, vil være høyere for de aller fleste, også personer innen kriminelle miljøer, enn mot å begå et ran. Og dette tror jeg også vil gjelde i tilfeller hvor forbrytelsen er planlagt på forhånd mellom flere personer. Nå er det foreløpig svært lite rettspraksis om strl. § 233a, så svaret på dette spørsmålet må sies å være åpent. De to dommene fra Oslo tingrett som omhandler strl. § 233a, ender riktignok med frifinnelse for 233a, med manglende gjennomføringsforsett som ett av argumentene for frifinnelsen.³⁸ Men å trekke noe generelt ut av dette, vil jeg være veldig forsiktig med.

Allmennpreventive betraktninger kan også fungere som støtteargument for synet om at kravet til gjennomføringsforsett vil være strengere for drapsforbund enn for ransforbund, dog av noe begrenset vekt. For det første er både strafferammer og straffepraksis betydelig strengere for drap enn for ran. Viktigere er det at oppklaringsprosenten er høyere for drap, risikoen for å bli tatt er altså større. Et av hovedpoengene med allmennprevensjonen er nettopp at personer som vurderer å begå en straffbar handling, skal avstå fra dette på grunn av trusselen om straff. Og at denne effekten vil bli større, jo høyere strafferammen er og jo større sjansen er for å bli tatt. Ut i fra en slik argumenttrekke skulle altså sannsynligheten for at et planlagt drap likevel ikke blir gjennomført, være større enn ved et planlagt ran.

---

³⁷ Andenæs, Johs. Alminnelig strafferett, 5. utgave, s. 348.

³⁸ Se punkt 3.3.6 om disse dommene.

Etter min mening taler gode grunner for å stille et noe strengere krav til hva som kreves for å konstatere tilstrekkelig gjennomføringsforsett i et forbund om drap, jfr. strl. § 233a, enn hva som kreves i et ransforbund, jfr. strl. § 269.

3.6 Grensen mellom forbund og straffbart forsøk på hovedforbrytelsen

Grensen mellom det straffrie forberedelsesstadiet og et inngått forbund etter strl. § 269 eller § 233a, eller med andre ord hva som må til for at forbundet er inngått, har vært en sentral problemstilling i denne oppgaven. Videre har også spørsmålet om forsøk på forbund er straffbart, blitt tatt opp. En annen grensedragning som kan være naturlig å behandle, er den som kan oppstå mellom det fullbyrdede forbund, og det straffbare forsøk på hovedforbrytelsen. Sagt med andre ord, når vil et forbund om ran eller drap ha kommet så langt, at man beveger seg over i ransforsøk/drapsforsøk, jfr. strl. §§ 267 og 233a, jfr. § 49?

Det kan tenkes både situasjoner hvor det nærmest vil være en glidende overgang mellom disse stadiene, og situasjoner hvor de vil finne sted hver for seg i tid. Tilfellene hvor overgangen kan være glidende, vil være de hvor forbundet har en umiddelbar nærhet i tid opp mot den planlagte forbrytelsen, og hvor ytre handlinger, typisk av forbrytersk karakter, er til stede. Vi kan tenke oss følgende eksempler, med ransbestemmelsen som utgangspunkt:

I november avtaler to personer å rane en bensinstasjon sammen i januar, etter detaljert planlegging. Vi tenker oss at de objektive og subjektive vilkårene for ransforbund er oppfylt, og forbrytelsen er dermed fullbyrdet i november. Et eventuelt straffbart ransforsøk, vil kunne finne sted om og når disse personene ”skrider til verket” i januar.

Så kan vi tenke oss to personer som begynner å diskutere å rane en bensinstasjon samme kveld. De synes idéen er god, og finner noe de kan bruke som maskering. Dessuten har den ene av dem en softgun liggende, som de bestemmer seg for å bruke under ranet. Så finner

de en passende bensinstasjon, maskerer seg i et skogholt like ved, og går raskt i gjennom arbeidsfordelingen de skal ha. Her har de etter mitt skjønn kommet så langt at de høyst sannsynlig kan straffes etter strl. § 269. Vi kan uansett forutsette at de subjektive vilkårene for straff er til stede.

Om disse personene nå går videre i sine planer, vil de meget snart nå et punkt hvor det straffbare ransforbundet har beveget seg over i et ransforsøk, jfr. strl. § 267, jfr. § 49. (Og eventuelt deretter et fullbyrdet ran, om de lykkes.)

Man kan så spørre seg om et slikt tilfelle vil reise særlige juridiske spørsmål knyttet til denne oppgavens tema? Eller om vi vil befinne oss i den alminnelige læren om grensen mellom straffri forberedelse og straffbart forsøk? (Et juridisk område som er grundig kartlagt og behandlet i rettspraksis og juridisk teori.) Med den eneste forskjell at den straffrie forberedelse her erstattes med den straffbare forbundshandling?

Slik jeg ser det taler mye for at dette kan besvares med ja. Derfor vil jeg ikke gå inn i ytterligere drøftelser av de juridiske spørsmål om grensene mellom ransforbund og ransforsøk, eller drapsforbund og drapsforsøk, i denne oppgaven.

3.7 Noen særlige rettsspørsmål

3.7.1 Kan forbundet anvendes i konkurrans med hovedforbrytelsen?

Et rettslig spørsmål som kan stilles, er hvorvidt reglene om forbund i strl. §§ 233a og 269 kan anvendes i konkurrans med hovedstraffebudene om ran og drap, eller et straffbart forsøk på disse? Som jeg har vært inne på tidligere, vil den praktiske hovedregel uansett være at dette ikke gjøres.

Et hovedspørsmål i denne vurderingen, vil være hvorvidt forbundet vil være det ”samme forhold” som hovedforbrytelsen (eller det straffbare forsøket på denne), jfr. strpl.³⁹ § 38. Hvis forbundet i noen tilfeller kan ses på som et annet forhold, vil det i hvert fall åpne for muligheten for en slik konkurransanvendelse. Et moment som kan trekke i retning av å se på forbundet som et ”annet forhold”, vil kunne være avstanden i tid mellom forbundet og forbrytelsen/forsøket, i de tilfeller der den forutgående planleggingen skjedde i lang tid på forhånd.

På den annen side kan lovtekstens ordlyd tale i mot en konkurranseløsning, og for at forbundet må anses som samme forhold. For ran vil det at planlegging har skjedd, være et moment i vurderingen av om ranet er grovt, jfr. ordlyden i strl. § 268, ”..om ranet er nøye planlagt..”. Og for drap, vil forutgående planlegging være et avgjørende moment i vurderingen om drapet er overlagt, jfr. strl. § 233, 2. ledd.

Slik jeg ser det, avskjærer likevel ikke dette for at forbundsreglene i §§ 269 og 233a kan tenkes anvendt i konkurrans med hovedforbrytelsene. Uansett vil dette, i den virkelige verden, neppe være særlig praktisk.

3.7.2 Er straffri tilbaketredelse fra forbund mulig?

Etter strl. § 50 går det an å tilbaketre fra det straffbare forsøk, jfr. strl. § 49, slik at straffansvar bortfaller. Det kan derfor virke naturlig at det også må være en slik mulighet for tilbaketredelse fra det inngåtte forbund, som i strl. §§ 269 og 233a. Forbundet er jo et forhold som i utgangspunktet skjer i lenger avstand fra hovedforbrytelse, både i tid og handling. Dessuten vil det normalt ha lavere straffverdighet, og føre til en kortere straff, enn et straffbart forsøk på hovedforbrytelsen.

---

³⁹ Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven), 22. mai nr. 25 1981.

Imidlertid er et inngått forbund etter strl. §§ 269 og 233a en fullbyrdet forbrytelse.

Straffeloven åpner dermed ikke for en slik tilbaketredelse, og det må tillegges avgjørende vekt i dette spørsmålet. Konklusjonen blir at straffri tilbaketredelse fra et inngått forbund ikke er mulig.

3.7.3 Når opphører forbundet?

I forhold til bestemmelsen i strl. § 68 om foreldelse, kan det ha betydning når det straffbare forbund er ”opphørt”. Å svare på dette kan by på vanskeligheter først og fremst for forbund der det planlagte ran/drap ikke finner sted. I slike tilfeller vil det måtte foretas en skjønnsmessig vurdering av om når forbundet opphører. For et planlagt ran som ikke blir gjennomført, vil for eksempel dette tidspunktet trolig ligge noe i tid etter når ranet var planlagt utført. I hvert fall om forholdene ellers tyder på at ransplanene ikke lenger er reelle, og er lagt bort.

4 Noen egne vurderinger

Jeg finner det ikke naturlig å prøve å komme med en oppsummering eller konklusjon av oppgaven, som avslutning. Temaet har i hovedsak vært å komme frem til innholdet av strl. §§ 269 og 233a, og å reise relevante rettsspørsmål rundt dette. Noen hovedproblemstilling, eller ett overordnet rettsspørsmål, som jeg til slutt skal prøve å gi svar på, har det ikke dreid seg om. Isteden vil jeg kort komme med noen egne vurderinger.

I den forbindelse har jeg valgt å prøve å si noen ord om noen av problemene som kan ha lett for å oppstå i rettslige vurderinger av om et forbund etter strl. §§ 269 eller 233a er inngått. Her vil det kunne være spesielt vanskelig å holde vurderinger om fakta og juss fra hverandre. Sånn sett kan man si at det bli ekstra viktig for rettsanvenderen/dommeren å holde ”tunga rett i munnen”.

Når man for eksempel skal vurdere den rettslige vurderingen av samtaler mellom tiltalte i en sak om ”forbund”, kan det være en utfordring å skille mellom det man finner tilstrekkelig bevist av faktiske forhold, og den tolkningen man gjør av faktiske forhold opp mot de juridiske vilkårene rettsreglene stiller, for å oppnå straffeansvar.

Eller snudd på hodet, om man finner at det er en ”rimelig tvil” som må komme tiltalte til gode, og dermed føre til frifinnelse, hva er man egentlig i rimelig tvil om? Er det de faktiske forhold i samtaler, hva som har blitt sagt mellom hvem, hvor og når, eller er det tolkningen av samtalenes innhold opp mot kravene om at de må være alvorlig ment og fungere som bevis for gjennomføringsforsett til den planlagte forbrytelsen?

Ytterligere forvansket kan dette bli, med tanke på hva slags innhold slike samtaler i praksis kan tenkes å ha. Kriminelle som planlegger alvorlige lovbrudd, snakker ofte i koder. Ord som egentlig kan bety ”våpen”, ”stjele bil” eller ”ran”, vil kanskje ha helt andre betegnelser. Dermed må rettsanvenderen/dommeren også prøve å innfortolke hva innholdet i samtaler betyr for de involverte, ikke bare hva de vil bety for en utenforstående.

5 Litteraturliste

Bøker

Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*, 5. utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn, Oslo 2004.

Boe, Erik. *Innføring i juss*, Oslo, 1996.

Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*, 4. utgave ved Jan E. Helgesen, Oslo, 1997.

Husabø, Erling Johannes. *Straffansvarets periferi*, Bergen, 1999.

Kjerschow, P. *Almindelig borgerlig straffelov, utgitt med kommentar*, Oslo, 1930.

Artikler

Aftenpostens morgenutgave mandag 21. november 2005, nyhetsdelen side 6-7.

Forarbeider

Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven).

Ot.prp.nr. 64 (1998-1999) Om lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m.v. (etterforskningsmetoder m.v.).

Lovregister

Kongeriget Norges Grundlov, 17. mai 1814.

Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven), 22. mai 1902, nr. 10.

Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven), 22. mai nr. 25 1981.

Domsregister

Agder lagmannsrett, dom, publisert: LA-2000-599.

Eidsivating lagmannsrett, dom, publisert: LE-1994-350.

Eidsivating lagmannsrett, dom, publisert: LE-1994-825.

Eidsivating lagmannsrett, dom, publisert: LE-2001-666.

Oslo tingrett, dom, publisert: TOSLO-2002-1896.

Oslo tingrett, dom, publisert: TOSLO-2003-3641.

Rt 2000 s. 646.

Agder lagmannsrett, publisert: LA 2003-19998.

Eidsivating lagmannsrett, dom, publisert: LE-2005-93610.

